

REWIN

JAARVERSLAG 2024

REWIN. Vol energie voor
hardwerkend, ondernemend
en innoverend West-Brabant

2024 was voor REWIN het jaar van het dóen

Het jaar waarin we onze programma-teams op sterkte hebben gebracht, zodat zij zich met frisse energie op onze opdracht kunnen storten: een regio creëren die triple-helix aan de slag gaat met de opgave die we hebben. Als organisatie hebben we een behoorlijke transitie ondergaan en zijn we het afgelopen jaar op het punt gekomen dat we echt met de uitvoering aan de slag konden. Daar word ik heel blij van.

Een keuze voor de nieuwe economie is geen keuze van REWIN. Er ligt een maatschappelijke opdracht voor ons allen om onze regio toekomstbestendig, duurzaam en sociaal inclusief te houden. Aan ons de schone taak om de urgentie te benadrukken en tegelijk randvoorwaarden te (helpen) creëren waaronder bedrijven, overheden en kennisinstellingen hier samen uitvoering aan kunnen geven. Want alleen lukt er weinig, we hebben elkaar nodig.

REWIN bestaat bijna 40 jaar. Van een organisatie die in West-Brabant inzette op een aantrekkelijk vestigingsklimaat zijn we uitgegroeid tot een verbinder met een netwerk tot in de haarvaten van onze regio. De agenda die wij hebben is de agenda van ons allemaal. Samen willen we elkaar inspireren en impact maken. We zoeken daarbij ook nadrukkelijk de samenwerking met andere regio's. Het ecosysteem houdt immers niet op bij de grenzen van West-Brabant.

Het afgelopen jaar leverde mooie dingen op. De uitbreiding van de B'WISE-incubator, het ontstaan van Het Plantbased Netwerk, onze rol in het G40-project en de unieke instrumenten die we ontwikkelden om de circulaire transitie aan te jagen, vind ik hele mooie ontwikkelingen. We mogen trots zijn op dit soort concrete resultaten waar veel stakeholders bij betrokken zijn en van profiteren. Het zit misschien niet in onze aard om dat nadrukkelijk uit te spreken, maar we moeten dat wel doen. Dat helpt ook om financieringsbronnen aan te boren. We hebben zo veel innovatieve bedrijven, startups en goede onderwijsinstellingen: deze regio heeft alles in zich om onze grote ambities waar te maken.

“We mogen trots zijn op dit soort concrete resultaten waar veel stakeholders bij betrokken zijn en van profiteren.”

In dit jaarverslag laten we zien welke stappen we met onze programma's in 2024 hebben gezet. Dat zijn er veel. We weten ook dat we er nog niet zijn. De triple-helix-samenwerking kan nog steviger, we kunnen dingen slimmer organiseren. Mijn droombeeld is dat iedereen precies weet wat hij kan bijdragen om van onze regio daadwerkelijk de koploper richting die nieuwe economie te maken, en de benodigde stappen ook durft te zetten. Daar gaan we in 2025 verder aan werken.

Stephanie ter Borg, Directeur REWIN

Richting geven aan economische transitie

In West-Brabant bouwen we aan een toekomstbestendige economie. De [Economic Board West-Brabant \(EBWB\)](#) speelt hierin de rol van strategische aanjager. De Board bepaalt de economische koers van de regio en zet zich in voor structurele versterking van het ondernemersklimaat.

Met een scherpe focus op innovatie en duurzame transitie helpt de EBWB West-Brabant uit te groeien tot de regio die vooroploopt in de nieuwe economie. We stimuleren ondernemers om circulair en toekomstgericht te werken, versterken samenwerkingen en maken strategische keuzes die een positieve impact hebben op welvaart en welzijn in de regio.

Paul Depla, voorzitter van de Economic Board West-Brabant:

“Wat ons betreft wordt West-Brabant hét voorbeeld van hoe een regio de omslag maakt naar een innovatieve, circulaire en plantbased economie. Hier ontstaan en groeien de bedrijven die de toekomst vormgeven. En daar zijn we trots op.”

Onze ambitie voor 2030: West-Brabant is in Nederland dé voorloper in de transitie naar de nieuwe economie en is de plek voor innovatieve ondernemers die daaraan bijdragen.

Bedrijfsleven

Ron van den Berg
Hans Meeuwis
Thijs Rodenburg
Thibaud van der Steen

Onderwijs/kennis

Marjan Hammersma (vanaf september 2024)
Rob Neutelings

Jacomine Ravensbergen (tot september 2024)
Jorrit Snijder

Overheid

Mark Buijs
Paul Depla (voorzitter)
Dominique Hopmans
Carla Kranenburg

Stephanie ter Borg (secretaris)
Mathijs van Campenhout (tot augustus 2024)

OVER REWIN

Aanjager van de West-Brabantse economie

West-Brabant bruist van ondernemerszin en innovatiekracht. Hier werken bedrijven, onderwijs-/kennisinstellingen en overheden samen aan slimme oplossingen voor de uitdagingen van vandaag én morgen. Maar samenwerking gebeurt niet vanzelf – en daar ligt de toegevoegde waarde van REWIN.

Rol van REWIN

Wij zijn de spelverdeler van economische vernieuwing in West-Brabant. We brengen de juiste partijen samen en creëren de ruimte om resultaten te behalen. Door verbindingen te leggen, obstakels weg te nemen en initiatieven te versterken, werken we aan een toekomstbestendige, duurzame en sociaal inclusieve regio. Met onze vier programma's – Circulair Ondernemen, Innovatief Ondernemen, Plantbased Ondernemen en Startup & Scale-up | B'WISE – maken we impact die zichtbaar en meetbaar is.

De R-factor

Onze kracht zit in de mensen. We noemen het de R-factor: betrokken, daadkrachtig en altijd een stap vooruitdenkend. Wij vormen het vliegwiel dat samenwerking op gang brengt en ondernemers, overheden en kennisinstellingen helpt om kansen te verzilveren.

Wil je meer bereiken met jouw organisatie of project? Laten we samenwerken. [Neem contact op](#) en ontdek hoe we samen West-Brabant slimmer, duurzamer en toekomstbestendiger maken.

OVER REWIN

Raad van Commissarissen

Als Raad van Commissarissen van REWIN zijn we in 2024 negen keer bijeengekomen, waarvan vier keer online. De belangrijkste opgaven waren ook afgelopen jaar de positionering van REWIN, de Economische Agenda en de organisatieontwikkeling. REWIN heeft in 2023 opdracht gekregen om met de Economische Agenda 2023 - 2026 invulling te geven aan de nieuwe triple-helix ambitie van de regio voor 2030. Dit kreeg in 2024 nader gestalte

en werd samen met alle betrokken partijen voortvarend opgepakt in de vier regionale programma's.

De voorzitter van de RvC heeft in de eerste twee maanden van 2024 de directeur van REWIN vervangen wegens haar zwangerschapsverlof en eind 2024 is, vanwege het verstrijken van zijn tweede benoemingstermijn, de zoektocht naar de opvolger van commissaris Nico van Os gestart. In 2024 heeft REWIN nadrukkelijk de

samenwerking gezocht met andere regio's en op Brabant-schaal. De RvC zal in 2025 onder andere toezicht houden op de voortgang van de strategische keuzes die REWIN daarin gemaakt heeft.

Ingrid Niessing, Voorzitter Raad van Commissarissen REWIN

Innovatief Ondernemen

Joyce Rikers heeft een duidelijk doel voor ogen. Bij een lastig te vatten onderwerp, moet je succesvolle bedrijven als voorbeeld laten dienen. De programma-medewerker Innovatief Ondernemen ziet helemaal voor zich hoe best practices van grote ondernemingen andere kunnen stimuleren om ook concreet met vernieuwingen aan de slag te gaan.

De zeven thema's van de 'nieuwe economie index' NEx vormen daarvoor een goed uitgangspunt. "Het is meteen een mooie manier om onze regio nog beter te verkopen. We mogen trots zijn op de dingen die we hebben bereikt. Maar we zijn er in West-Brabant niet zo goed in om dat uit te spreken. Dat moeten we wel doen."

Op sociale media heeft het programma Innovatief Ondernemen -voorheen Innovatief Mkb- daar al een begin mee gemaakt, zegt programmamanager **Maarten Hoogwout**. Hij staat volledig achter de ideeën van Joyce. "Alleen al met onze informatieve berichten op LinkedIn

bereikten we in 2024 10.000 unieke bezoekers. Het is goed om successen duidelijk voor het voetlicht te brengen.

Hoewel in deze regio negentig procent van de bedrijven onder het mkb valt, wil REWIN ook de grotere spelers helpen bij de overstap naar de nieuwe economie. Dat is de reden van de naamswijziging van het programma. Omdat ondernemers overal in het land tegen soortgelijke problemen aanlopen, hebben we afgelopen jaar de banden aangehaald met collega-organisaties elders om te kijken of we goede initiatieven in West-Brabant zouden kunnen inzetten. Zo heeft een andere regio een

AI-bot bedacht die in een woud van loketten als wegwijzer functioneert voor ondernemers.

In de nieuwe economie creëren we welvaart met oog voor duurzaamheid, circulariteit en sociale inclusiviteit. Met het programma Innovatief Ondernemen hebben we in 2024 meer focus aangebracht in onze activiteiten. De vraag waarop we vooral moeten inzetten, was niet simpel te beantwoorden. Innovatief Ondernemen kun je heel breed opvatten.

Het is goed om successen duidelijk voor het voetlicht te brengen

Een belangrijke taak van ons team is om ondernemers warm te maken voor de transitie naar de nieuwe economie

Maar als je te breed werkt, maak je geen impact. Omdat wij aanjager van het regionaal economisch systeem zijn, hebben we afgelopen jaar vooral veel gesprekken gevoerd met ondernemers. We wilden weten waar zij bij de transitie naar de nieuwe economie tegenaan lopen, zodat wij daarbij triple-helixverbindingen kunnen maken. Ons doel was om met 300 vertegenwoordigers van bedrijven te praten, individueel of in groepsverband. Dat aantal hebben we bijna gehaald. De gesprekken hebben onder andere geleid tot een verdere inzet van experts op het gebied van dataficering/digitalisering en mogelijkheden tot het opzetten van een project om innovaties aan te jagen rond AI, netcongestie en duurzaamheidsrapportages.

Behalve met bedrijven hebben we ook met de gemeenten de contacten aangehaald. Dat zijn er in onze regio 16. We merken dat overal mooie dingen gebeuren, maar dat initiatieven heel erg versnipperd zijn. We zitten nu bij veel gemeenten al minimaal een keer per twee maanden aan tafel. Zo leren we elkaar kennen, maar weten we ook wat er speelt en kunnen we initiatieven slim bundelen. Neem de energietransitie. In diverse gemeenten ontstaan initiatieven om netcongestie tegen te gaan. Het is aan ons om ervoor te zorgen dat deze initiatieven in beeld zijn en waar mogelijk gecombineerd worden, zodat men van elkaar kan leren.

Het programma Innovatief Ondernemen richt zich primair op de maakindustrie, met daarnaast aandacht voor bouw, logistiek en land- en tuinbouw. De impact die de nieuwe economie heeft, is in deze sector(en) het grootst en vanwege de vele bedrijven die we daar in West-Brabant van hebben, kunnen we hier substantieel impact maken. De nieuwe economie is een datagedreven economie. Voor veel mkb'ers in deze sector zijn op het gebied van digitalisering echter nog flinke stappen te zetten. Daarom werkten we in West-Brabantse al met data coaches, en hebben we in heel Zuid-Nederland sinds 2023 de EDIH, een European Digital Innovation Hub. Daarin opereren we samen met partners onder de naam 'Klikopmorgen'. In 2024 hebben we in dit kader gezamenlijk 179 scans gedaan, 518 adviesgesprekken gevoerd, 202 expertadviezen uitgebracht en voor 240.000 euro aan vouchers verstrekt waarmee bedrijven aan de slag konden.

Een belangrijke taak van ons team is om ondernemers warm te maken voor de transitie naar de nieuwe economie. Zo zal in de (zeer) nabije toekomst Europese wetgeving ingevoerd worden die bedrijven verplicht om met duurzaamheid aan de slag te gaan, zoals CSRD en PPWR. Het is belangrijk dat ze dit niet als een noodzakelijk kwaad zien, maar als een proces om te omarmen. Slimmer werken (grotere arbeidsproductiviteit) en verduurzamen gaan hand in hand. Bedrijven die nu niet in actie komen,

lopen het risico snel irrelevant te worden. Grotere ondernemingen weten hun weg hierin wel te vinden. Wij helpen vooral kleinere bedrijven om hiermee aan de slag te gaan, de juiste informatie aan te leveren en daarmee goede inzichten te verkrijgen. Alleen dan kunnen ze met verbetering aan de slag en zijn ze toekomstbestendig.

HIGHLIGHTS

INNOVATIEF ONDERNEMEN

Kennis en bedrijfsleven gekoppeld

Met het Centre of Expertise Brede Welvaart en Nieuw Ondernemerschap van Avans sloten we in 2024 een convenant. De hogeschool heeft veel kennis op het gebied van de nieuwe economie en het maken van impact door nieuw ondernemen, maar mist vooralsnog de praktische connectie met het bedrijfsleven. Die hebben wij wel. En Avans kan weer een belangrijke rol spelen in onze missie om de nieuwe economie bij bedrijven te laten 'landen'.

Daarom zijn we samen met Avans en Van Oers begonnen met de ontwikkeling van masterclasses om met duurzaamheid aan de slag te gaan door middel van duurzaamheidsrapportages. Bedrijven krijgen hiermee inzicht in de invloed van hun business op mens en aarde. Dat start met een nulmeting, waarna de bedrijven handvatten krijgen om hun onderneming toekomstbestendig te maken op het gebied van duurzaamheid.

Data wijzen ons de weg

Het afgelopen jaar zijn we gestart met het structureel toepassen van data. Hiermee willen we inzichtelijk krijgen welke bedrijven al aan de slag zijn met bijvoorbeeld verslimmen en verduurzamen of bezig zijn met innovaties in het kader van de nieuwe economie. De uitkomsten geven ons antwoord op de vraag waar het verdienvermogen zit en hoe we die kennis kunnen inzetten om andere bedrijven in de regio te inspireren. Kortom: data zorgen ervoor dat we met de juiste ondernemers in contact komen. Op het gebied van innovatie heb je altijd te maken met early adopters, bedrijven die vernieuwingen gelijk omarmen. Om massa te creëren, is het van belang dat we in gesprek gaan met de groep daar vlak achter. De kop van het peloton, zeg maar. Met data denken we dat te bereiken.

Vraaggestuurd werken

De in 2024 gestarte pilot 'MKB West-Brabant Vernieuwt' (G40) is een samenwerking met de gemeente Breda om de dienstverlening naar ondernemers te verbeteren. Dat doen we via vraaggestuurd werken, maar ook door actief contacten te leggen met

ondernemersgemeenschappen, zoals ondernemersverenigingen, businessclubs, brancheverenigingen en bedrijventerreinen. We hopen hiermee twee doelen te realiseren: het creëren van massa in het delen van onze kennis en initiatieven, en bereiken dat bedrijven gaan samenwerken. Dat laatste moeten we echt aanjagen, want vele doen dat niet van nature. Het doel is om in het eerste deel van 2025 met de eerste 30 ondernemersgemeenschappen en 50 individuele bedrijven aan de slag te gaan op de thema's in de NEx-index van de nieuwe economie, die zich laten samenvatten als verduurzamen, verslimmen en verbinden.

Warmte van skihal naar omgeving

Ons initiatief Symbiosis4Growth, een subsidieproject waarbij we partijen bij elkaar brachten om reststromen uit te wisselen, is in 2024 ten einde gekomen. De markt pakt het onderwerp nu zelf op. Het project heeft geleid tot 21 uitgewerkte businesscases. Een vervolg hiervan was een project met SnowWorld in Rucphen. Hier was het idee om restwarmte van de skihal te gebruiken voor de verwarming van productiefaciliteiten in de directe nabijheid. De koppeling bleek door technologische uitdagingen niet gemaakt te kunnen worden, maar de casus leverde wel veel nuttige kennis op.

Startup & Scale-up | B'WISE

De nieuwe economie vraagt om innovatieve ondernemers. Het programma Startup & Scale-up ondersteunt veelbelovende startups tijdens de eerste jaren van hun ondernemerschap, zodat een goed idee ook een realistische kans van slagen heeft.

Het programma Startup & Scale-up opereert onder de naam B'WISE en bestaat uit vier pijlers. Naast B'INCUBATED (de fysieke broedplaats) zijn dat B'ACCELERATED, B'FUNDED en B'CONNECTED. Met B'ACCELERATED begeleiden we in 2024 zo'n honderd startups, onder andere via groeigesprekken en een consistency scan. Dit instrument van de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij geeft inzicht in de fase waarin een startup zich bevindt en geeft richting aan de volgende stap.

B'FUNDED biedt financieringsadvies en ondersteunt startups bij het vinden van financieringsmogelijkheden. REWIN verzorgde in 2024 financieringsworkshops bij Avans. Door onderbezetting binnen het programmateam waren dat er minder dan gepland, maar in 2025 zetten we hier weer sterker op in.

Met B'CONNECTED brengen we startups in contact met mentoren, specialisten en bedrijven via evenementen en workshops.

PROGRAMMA STARTUP & SCALE-UP | B'WISE

Zo hostten we in 2024 in onze incubator drie ochtenden per week de minor Incubator van Avans en gingen studenten van Retail en Ondernemersmanagement aan de slag met vraagstukken van onze startups. We hebben afgelopen jaar redelijk wat georganiseerd, maar ook in 2025 willen we dit verder uitbreiden.

Voor een succesvol Startup & Scale-up-programma is het essentieel om de juiste partners samen te brengen. De onderwijsinstellingen Avans en BUas spelen in B'WISE een sleutelrol; zij jagen ondernemerschap bij studenten aan en zijn belangrijk bij het behoud van regionaal talent. Hun betrokkenheid vertaalt zich nu al concreet in business development-capaciteit vanuit beide organisaties.

Het is een frisse woensdagochtend in november wanneer een groep van zo'n vijftien oprichters van een startup zich verzamelt voor het Founders Ontbijt: hét moment om elkaar te ontmoeten, ervaringen uit te wisselen en nieuwe connecties te maken. Tussen de gesprekken door is er ook ruimte voor een inspirerend verhaal van een expert, die alles vertelt over het aannemen van je eerste salesmedewerker. Een waardevolle ochtend voor iedereen die zijn of haar startup naar een hoger niveau wil tillen. Sinds de herfst van 2024 draait de incubator weer zoals het hoort. De zomerperiode kenmerkte zich door een

uitgelopen verbouwing en wisselingen binnen het programmateam. Het was vooral een jaar van herpakken en herstellen. Met de aanstelling van de nieuwe community manager **Gabrielle Werkhoven** kwam er meer duidelijkheid en structuur in het activiteitenprogramma. "Er hangt weer een positieve vibe in onze community", zegt ze daar zelf over. "Startups verbinden zich steeds sterker en willen graag dat we meer voor ze organiseren en faciliteren."

In december begon de acquisitie voor de tweede verdieping van de incubator, met negentien nieuwe kantoren voor innovatieve tech-startups. Programmamanager **Matthijs Hut** benadrukt dat het programma van het B'WISE team zich niet alleen op de huurders in de incubator richt. "Zo willen we in het nieuwe jaar in heel West-Brabant minstens 250 groeigesprekken houden en net zo veel startups scouten en screenen. Daarnaast mikken we op 500 deelnemers bij onze events, van wie een substantieel deel van buiten Breda." Dat laatste is belangrijk. Daarom organiseren we bijvoorbeeld ook workshops in DAB in Bergen op Zoom en is de programmering van B'WISE voor de hele regio beschikbaar.

Gemiddeld overleeft één op de tien startups de eerste vijf jaar. Dat is een landelijk cijfer. Met onze programma's, grondleggers en partners proberen we dat cijfer in onze

regio hoger te krijgen. Zo wisten we in 2024 VDT Advocaten aan ons te binden, een kantoor dat onze startups begeleidt met juridisch advies. In de vroege fase kan dat heel waardevol zijn.

We zijn er trots op dat afgelopen jaar de eerste startups onder onze begeleiding de magische grens van één miljoen omzet hebben bereikt. Dat houdt meteen in dat we serieus nadenken over een sterk programma voor scale-ups. Dat gaan we verder onderzoeken in 2025.

Voor een succesvol
Startup & Scale-up-
programma is het
essentieel om de juiste
partners samen te
brengen.

HIGHLIGHTS

STARTUP & SCALE-UP | B'WISE

Lancering Founders Academy

In het najaar vond bij B'WISE de eerste editie van de Founders Academy plaats: een serie van tien workshops waarvoor we experts uitnodigden om te vertellen hoe je van een startup een succes kunt maken. We sloten de bijeenkomsten af met een borrel bij Breda Robotics. In totaal namen 85 ondernemers hieraan deel. Voor 2025 mikken we op twee series van zeven workshops en 125 deelnemers.

Startup wint Publieksprijs

Onze startup Jafix.com won in november de publieksprijs tijdens de Breda Startup Summit. Het reparatieplatform helpt met het (laten) repareren van spullen om daarmee de circulaire economie te stimuleren. REWIN zat in de jury van de verkiezing,

stond tijdens het evenement in de Grote Kerk met een stand op de beurs en organiseerde vooraf een goedbezochte bijeenkomst met startups en sponsors om elkaar in een informele setting te ontmoeten.

Start-up Night bij de incubator

REWIN is sinds 2024 sponsor van ACT NOW, een startup community in Breda. In het voorjaar hielden we in een uitverkochte incubator een Startup Night met zo'n honderd deelnemers. Hier gaven we een aantal startups het podium om te pitchen en feedback te ontvangen. De avond droeg bij aan verdere bekendheid van B'WISE en de incubator. Niet alleen als kantoorruimte, maar juist als een community waar ondernemers een netwerk, support en deskundige adviseurs treffen.

Nieuwe financieringsmogelijkheden

Op de valreep van 2024 reikten we ons eerste Rabo Transitie Ticket uit, aan AzoLem. Deze samenwerking tussen B'WISE en partner Rabobank is opgezet om ondernemers te helpen bij innovaties in de voedsel- of energietransitie. AzoLem kweekt lokaal een snelgroeiende waterplant met veel eiwitten als alternatief voor geïmporteerde soja. Het bedrijf steekt het geldbedrag van 5.000 euro in een pilot om de productie op te schalen. Voor 2025 hebben we 100.000 euro beschikbaar om ook andere innovatieve bedrijven te helpen bij hun volgende stap.

Plantbased Ondernemen

We willen in West-Brabant dé plantbased hub van Europa worden; een regio van gamechangers. Om die ambitie waar te maken, zijn we met alle partners in de regio en daarbuiten energiek aan de gang. De groene transitie is er een van de lange adem, maar we zijn goed op weg.

Wie openstaat voor de wereld, kijkt vaak vooruit. Maar het is net zo belangrijk om naar beneden te kijken. In elk geval in West-Brabant, zegt programmamanager **Jonica de Bruijn** van het programma Plantbased Ondernemen “De grond onder onze voeten zorgt er al honderden jaren voor dat we hier kennis en kunde hebben op het gebied van planten, in voedsel en als grondstof voor materialen.”

De groep organisaties die plantaardige oplossingen zoekt voor onze toekomst, groeit. Business developer met als expertise financiering **Rom van Oers** vindt het een

prachtige ontwikkeling dat de animo voor plantbased innoveren groeit, ondanks het feit dat het vaak gepaard gaat met financieel onzekere investeringen: “Het is niet bepaald een tak van sport voor de zekerheidszoeker”.

REWIN faciliteert voor het plantbased werkveld spontane ontmoetingen. En met succes. Het aantal deelnemers aan onze werksessies is in twee jaar tijd verdubbeld. In 2024 hebben we meer dan tien bijeenkomsten met en voor het werkveld georganiseerd. In oktober lanceerden we Het Plantbased Netwerk, waarin bedrijven, overheden

en onderwijs-/kennisinstellingen die de groene transitie willen versnellen, zijn verenigd. Triple-helix dus. Iedereen die wil en kan bijdragen aan plantpositieve oplossingen, is welkom om zich aan te sluiten. Een van de doelen van Het Plantbased Netwerk is al onze regionale kennis, kunde en innovaties te etaleren. We mogen oprecht trots zijn op de unieke schakel in de nieuwe economie die wij hier samen vormen. Een team van ambassadeurs, de ‘grondleggers’ genoemd, werkt met ons samen aan het ontwikkelen van het Netwerk. In deze kerngroep zitten broedplaatsen, mkb'ers, startups, maar ook gemeenten, onderwijs- en

onderzoeksinstituten, de provincie en de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij.

Ons programmateam richtte in 2024 met partners in Het Plantbased Netwerk twee werkgroepen op: **marktvraag** en **human capital**. Daarin gaan de partners aan de slag met de eerder vastgestelde kansen en obstakels voor een plantbased economie.

Het Plantbased Netwerk, waarin bedrijven, overheden en onderwijs-/kennisinstellingen die de groene transitie willen versnellen, zijn verenigd. Triple-helix dus. Iedereen die wil en kan bijdragen aan plantpositieve oplossingen, is welkom om zich aan te sluiten.

Om de plantbased hub van Europa te kunnen worden, hebben we voldoende nieuwe kennis en mensen nodig. Daar ligt een grote uitdaging. Op dit moment is de belangstelling voor relevante studies, zoals plantenteelt en procestechnologie, te mager. Ze zijn nog niet aantrekkelijk genoeg, vooral omdat jonge mensen nog onvoldoende weten welke geweldige dingen je allemaal met planten kunt doen. Met onderwijs- en kennisinstellingen kijken we, ook in de werkgroep human capital, daarom twintig jaar vooruit. Hoe enthousiasmeren en creëren we de medewerker van de toekomst? Want mensen maken het verschil.

Ook de afname van plantbased producten, de marktvraag, is een aandachtspunt. De acceptatie door bedrijven en consumenten bepaalt uiteindelijk of we innovaties en alternatieven daadwerkelijk kunnen opschalen. Die innovaties goed profileren en je 'bewijsvoering' goed voor elkaar hebben is dus belangrijk. Daar werken we samen aan.

Fondsen zijn essentieel bij de ontwikkeling van plantbased innovaties. Opschalen is zeer kostbaar. 'Onbekend maakt onbemind' speelt daarin zeker een rol. Het is zonde als innovatieve partijen na vijf jaar omvallen, omdat ze net de laatste stap niet kunnen zetten. Het benodigde geld op alternatieve manieren bij elkaar brengen, is een van onze huidige missies.

We zijn dan ook erg blij met het Brabants Startup Fonds (BSF) als een van de partners in Het Plantbased Netwerk. Twee West-Brabantse bedrijven hebben inmiddels het beoordelingstraject voor financiering succesvol doorlopen. Het ene zet zich in voor farmaceutische toepassingen van planten, het andere voor een plantaardig alternatief voor vis. Zij kunnen nu een volgende fase bereiken met hun veelbelovende innovaties.

Tot slot is een gunstig vestigingsklimaat onverminderd van belang. De regio ligt mooi tussen de universiteiten van Wageningen en Gent in. Ideeën die in de laboratoria worden geboren, kunnen we hier in onze broedplaatsen opschalen. De gemeente Steenberghe kocht onlangs 60 hectare grond aan, waarvan 40 bestemd voor plantbased ontwikkelingen. Business Centre Treeport in Zundert werd in 2024 uitgeroepen tot groenste bedrijventerrein van Nederland. Dat zijn gunstige ontwikkelingen die laten zien dat de nieuwe, plantbased economie in deze regio voet aan de grond krijgt.

HIGHLIGHTS

PLANTBASED ONDERNEMEN

Internationale opschalings-hotspot

Het opschalen van een veelbelovend idee is essentieel om er uiteindelijk de markt mee te bedienen. Tijdens de vakbeurs Food Ingredients Europe in Frankfurt lanceerden de provincie Noord-Brabant, de BOM en REWIN de 'Scale-Up Plant of Europe'. De provincie, met name het westelijke deel, wordt daarmee neergezet als internationale hotspot voor plantbased food innovaties. Met de drie partners werken we aan internationale samenwerkingen en positionering. Zo verbinden we relevante partijen in en buiten West-Brabant met als doel onze kennis en innovaties beter naar de markt te brengen. Dit doen we bijvoorbeeld door ze de weg te wijzen naar pilot- en demofaciliteiten, verbindingen te leggen met experts en ze te informeren over de enorme diversiteit aan plantaardige grondstoffen die wij in West-Brabant hebben (en die onze regio bijzonder maakt). Ook helpen we bij het vinden van een eerste klant voor het toepassen van een innovatie in bestaande bedrijfsprocessen.

Retaildiner: een nuttige primeur

Bij Delta Agrifood Business hielden we in mei voor het eerst een retailediner met een inhoudelijk programma. Zo'n 25 deelnemers vanuit de verschillende schakels in de keten, van grote retailbedrijven tot kleine startups, aten samen nieuwe producten van lokaal geproduceerde ingrediënten en gingen het gesprek met elkaar aan over de toekomst.

De ontmoeting leverde vijf belangrijke inzichten op om de marktvraag naar plantbased producten, zowel op het gebied van voeding als van materialen, verder te versterken. Dat leidde al tot interessante onderlinge matches.

Inventarisatie broedplaatsen

We hebben in de regio veel innovatieve broedplaatsen rond plantbased, zowel in food als non-food. In het programma Plantbased Ondernemen laten we die nog meer naar elkaar toegroeien en helpen we de vindbaarheid te verbeteren. Iedereen, in welk deel van de keten ook, moet weten wat er in West-Brabant te vinden is. En welke technologie al op welke plek in de regio beschikbaar is. Daar bestond nog geen compleet beeld van. Daarom inventariseerden we dat in 2024, samen met de provincie.

Regio Deal ondertekend

Met het toekennen van de Regio Deal West-Brabants Welvaren zijn we in staat om de samenwerking tussen belangrijke broedplaatsen in de regio verder te versterken en de groene beweging in onze regio te versnellen. Binnen het programma 'West-Brabant maakt plantaardig', waar REWIN penvoerder en projectleider van is, hebben we projectplannen met concrete activiteiten gemaakt. Hiervoor is 3,2 miljoen euro beschikbaar. De Regio Deal loopt tot en met 2028.

Circulair Ondernemen

De ambitie van het programma Circulair Ondernemen liegt er niet om: in 2030 een reductie van vijftig procent in het gebruik van nieuwe fossiele grondstoffen in de West-Brabantse bouw- en maakindustrie, in 2050 volledige circulariteit. REWIN wakkert het enthousiasme hiervoor flink aan.

Het is nog geen twee weken na de kick-off 'Industriële opschaling: Plantbased produceren voor de bouw' als sommige van de 42 deelnemers, alle uit de verwerkende industrie, alweer bij REWIN aan de lijn hangen. Wanneer kunnen ze starten? Is het een idee om andere partijen erbij te betrekken? Hoe kunnen ze nu verder?

Als business developer Circulair Ondernemen wordt **Guido van Liefland** heel blij van zulke telefoontjes. Het opgewekte enthousiasme betekent dat een belangrijke stap is gezet: eigenaarschap creëren. "De transitie naar circulair ondernemen kan alleen vorm krijgen als bedrijven daar zelf volledig achter staan. Wij brengen ze bij elkaar en koppelen hen aan kennisinstellingen en

overheidsafdelingen om kansen te verkennen en barrières weg te nemen." De focus ligt daarbij op de bouw- en maakindustrie, twee sectoren die sterk geworteld zijn in West-Brabant.

Concreet betekent de transitie naar circulair ondernemen het hergebruik van bestaande grondstoffen (in plaats van nieuwe fossiele grondstoffen), aangevuld met biobased mogelijkheden. "De komende jaren zullen we hier steeds meer grip op krijgen", zegt programmamanager **Dirk van der Ven**. "Zowel voor ondernemers als overheden en onderwijs is het nog een betrekkelijk nieuw onderwerp. Tegelijkertijd zorgen Europese doelen ervoor dat we er allemaal mee te maken krijgen."

PROGRAMMA CIRCULAIR ONDERNEMEN

Voor het in 2023 opgestarte programma Circulair Ondernemen was 2024 een jaar van concrete stappen. Met de komst van nieuwe, enthousiaste medewerkers kwam het team op sterkte. Zij hebben tijdens gesprekken, werksessies en evenementen vooral de knelpunten in de circulaire transitie in kaart gebracht.

Enkele belangrijke obstakels zijn het gebrek aan kennis over de best passende circulaire strategie (en de concrete acties die je kunt ondernemen), veranderende - en daarmee onduidelijke - wet- en regelgeving en ruimte (fysiek en op het energienet). Daarnaast zijn er praktische vragen. Blijft biobased isolatiemateriaal ook na vijftien jaar nog zijn werk doen? Of hoe red ik textielafval van de verbrandingsoven? Bedrijven moeten daar zelf mee aan de slag, maar REWIN creëert verbindingen die hen met de juiste partijen in contact brengt: kennisinstellingen, overheidsinstanties of collega's die al concrete vooruitgang hebben geboekt. Want vraagstukken zijn vaak identiek.

De bouw- en maakindustrie zijn twee totaal verschillende werelden. In de **bouwsector** bieden circulaire en biobased oplossingen veelbelovende alternatieven voor fossiele grondstoffen. Maar er zijn ook veel sectorspecifieke uitdagingen, zoals de beschikbaarheid van vakmensen - hier zijn robotisering en digitalisering in potentie krachtige

instrumenten - en stikstof- en CO2 uitstoot. Het begin en het einde van de keten (de landbouwsector en de grote bouwers) zijn sterk van elkaar afhankelijk. De vraag begint pas net te ontstaan, waardoor het voor aanbieders nog moeilijk is om op economische schaal te produceren. De beperkte beschikbaarheid maakt het omgekeerd weer lastig voor gebruikers. REWIN koos er in 2024 daarom voor om zich te focussen op de tussenliggende schakel, de verwerkende industrie. Die ondervindt obstakels, zoals financiering, certificering en het sluiten van partnerschappen. Daar helpen we de verwerkers mee, tegelijkertijd zorgen we ervoor dat ze met de uiteinden van de keten in contact komen.

Waar circulariteit in de bouw vaak gaat over plantaardige materialen, bijvoorbeeld hennep, focust de **maakindustrie** eerder op productontwerp en circulaire strategieën. Hoe kun je apparaten zo ontwikkelen dat onderdelen makkelijk losmaakbaar zijn? We hebben gemerkt dat in deze sector veel ondernemers het moeilijk vinden om circulariteit bespreekbaar te maken, bijvoorbeeld bij leveranciers. Vijf Avans-studenten International Business hebben hierop een communicatiegids ontwikkeld. In combinatie met de 3D Circulariteitsmatrix die we al hadden (deze laat zien welke strategie het beste past bij een businessmodel) heeft een onderneming concrete instrumenten in handen om circulariteit structureel in de bedrijfsvoering te verankeren.

De transitie naar circulair ondernemen betekent het hergebruik van bestaande grondstoffen (in plaats van nieuwe fossiele grondstoffen), aangevuld met biobased mogelijkheden.

HIGHLIGHTS

CIRCULAIR ONDERNEMEN

Meten van circulariteit

Hoe maak je circulariteit meetbaar en hoe zet je die meetresultaten om in concrete actieplannen? Daarover gaat het project rondom het instrument Circulytics van de Ellen MacArthur Foundation. REWIN heeft dit instrument doorontwikkeld naar een praktischer variant. Met een investering van slechts enkele uren ontvangen mkb'ers een rapport waarin in procenten staat hoe circulair hun onderneming is. En dus ook welke weg ze tot 2030 en 2050 nog te gaan hebben. Ze ontvangen er ook een concreet verbeterplan bij. Binnen hun eigen mogelijkheden kunnen zij daarmee verder op de ingeslagen weg naar nog meer circulair ondernemen. Dit jaar wordt het instrument doorontwikkeld, gedigitaliseerd en opgeschaald naar metingen bij zo'n 200 verschillende ondernemingen, met toepassing van de nieuwste AI-technologie.

Communicatie via podcasts

Hoe motiveer je anno 2024 ondernemingen om met circulariteit of biobased grondstoffen aan de slag te gaan? Een Avans-stagiair van het programmateam maakte een podcastserie bij bedrijven met de titel 'Op Weg naar Circulariteit'. Een mooie manier om enthousiaste en succesvolle ondernemers een podium te geven. En voor wie inspiratie zoekt interessant om te zien

hoe collega's uit de regio het circulariteitsvraagstuk aanpakken. Voor REWIN betekende de serie een nieuwe, verfrissende wijze van communiceren die door de doelgroep zeer werd gewaardeerd. Met de ervaringen van deze podcastserie werken we aan een vervolg, met nieuwe interessante gasten die vertellen over hun persoonlijke weg naar circulariteit.

Werksessie plantbased produceren

Op 28 november hielden we bij ROOTZ in Zundert de eerste werksessie over het onderwerp 'plantbased produceren voor de bouw'. Ruim veertig vertegenwoordigers van bouwbedrijven, verwerkers, kennisinstellingen en overheden gingen met elkaar in gesprek over het op grote schaal toepassen van biobased en herbruikbare bouwmaterialen. De bijeenkomst leverde veel input op rondom zes thema's: opschalen, financiering, certificering, efficiënt samenwerken, testruimten en communicatie. Op basis daarvan starten we zes projecten waar de deelnemers mee aan de slag gaan.

Business game tijdens National Fibertastic

De zevende editie van National Fibertastic (NFT) in Bergen op Zoom, waarvan REWIN een van de partners is, leverde in september veel inspiratie en connecties op. Hier ontmoetten vooral partijen elkaar die vezels ontwikkelen voor de bouwsector. Een belangrijk nieuw inzicht is dat ook de grond-, weg- en waterbouw heel geschikt is als afzetmarkt voor vezels en bioplastics. Bij de aanbesteding van infraprojecten kunnen lokale overheden hierop aansturen. REWIN presenteerde tijdens NFT '24 's middags al de resultaten van de (door ons ontwikkelde) business game, die 's ochtends met de deelnemers gespeeld was. Hierin

identificeren spelers hun specifieke obstakels op weg naar circulariteit, en worden er direct 'bulldozers' benoemd om die drempels weg te nemen. In 2024 zetten we de business game vier keer in.

REWIN West-Brabant

Triple O Campus – Merkhuis

Reduitlaan 25e

4814 DC Breda

info@rewin.nl

076-5646780

Volg ons op [LinkedIn](#)

REWIN.NL